

**YASHIL IQTISODIYOTNING INVESTITSION JOZIBADORLIGI:
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA KAPITAL
OQIMLARINING TRANSFORMATSIYASI**

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti Raqamli iqtisodiyot kafedrası
o'qituvchisi*

Ulug'murodov Farhod Faxriddinovich

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talabasi Bank-moliya fakulteti
"Bank ishi" yo'nalishi BI-124 gruh talabalari*

Ro'zimboyev Ruslon Hamid o'g'li

Xudayberdiyev Mansur O'tkir o'g'li

Annotatsiya: Mazkur maqolada yashil iqtisodiyotning investitsion jozibadorligi barqaror rivojlanish sharoitida kapital oqimlarining o'zgarish tendensiyalari asosida ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Global miqyosda ekologik muammolarning kuchayishi va resurslardan samarali foydalanish zaruriyati yashil iqtisodiyotga yo'naltirilgan investitsiyalarni strategik ahamiyatga ega yo'nalishga aylantirmoqda. Tadqiqotda yashil investitsiyalarning shakllanish omillari, ESG mezonlarining moliyaviy qarorlarga ta'siri hamda yashil moliyaviy instrumentlarning (yashil obligatsiyalar, barqaror kreditlar va boshqalar) iqtisodiy samaradorligi o'rganiladi. Shuningdek, maqolada davlat siyosati va institutsional mexanizmlarning yashil investitsiyalar oqimini rag'batlantirishdagi roli tahlil qilinadi. Rivojlanayotgan mamlakatlar sharoitida yashil loyihalarning moliyaviy jozibadorligini oshirish bo'yicha mavjud muammolar va ularning yechim yo'llari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari yashil iqtisodiyotga investitsiyalar nafaqat ekologik barqarorlikni ta'minlash, balki uzoq muddatli iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshlikni kuchaytirishning muhim omili ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Yashil iqtisodiyot, investitsion jozibadorlik, barqaror rivojlanish, ESG mezonlari, yashil moliya.

Kirish

Zamonaviy global iqtisodiy tizimda barqaror rivojlanish konsepsiyasi tobora muhim ahamiyat kasb etib bormoqda. Iqlim o'zgarishi, tabiiy resurslarning cheklanishi hamda ekologik xavflarning kuchayishi an'anaviy iqtisodiy o'sish modelining samaradorligini qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Shu nuqtai nazardan, yashil iqtisodiyot konsepsiyasi nafaqat ekologik

muammolarni yumshatish vositasi, balki uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni ta'minlovchi strategik yo'nalish sifatida shakllanmoqda. So'nggi yillarda global moliyaviy tizimda kapital oqimlarining sezilarli transformatsiyasi kuzatilmoqda. Xususan, investitsion qarorlar qabul qilish jarayonida ekologik, ijtimoiy va boshqaruv (ESG – Environmental, Social, Governance) mezonlarining ahamiyati ortib bormoqda. Bu holat yashil investitsiyalarning jozibadorligini oshirib, kapitalning an'anaviy sektorlaridan barqaror va ekologik yo'naltirilgan loyihalarga qayta taqsimlanishiga olib kelmoqda. Xalqaro moliyaviy institutlar ma'lumotlariga ko'ra, yashil iqtisodiyotga yo'naltirilgan investitsiyalar hajmi so'nggi o'n yillikda barqaror o'sish tendensiyasini ko'rsatmoqda. Ayniqsa, yashil obligatsiyalar, qayta tiklanuvchi energiya loyihalari va past uglerodli texnologiyalarga investitsiyalar global kapital bozorlarining yangi yo'nalishlarini shakllantirmoqda. Shu bilan birga, rivojlanayotgan mamlakatlarda yashil loyihalarning moliyaviy jozibadorligini oshirish, risklarni boshqarish va institutsional muhitni takomillashtirish dolzarb ilmiy-amaliy muammolardan biri bo'lib qolmoqda.

Ilmiy adabiyotlarda yashil iqtisodiyotning investitsion jozibadorligi asosan makroiqtisodiy barqarorlik, davlat siyosati, moliyaviy rag'batlantirish mexanizmlari hamda texnologik innovatsiyalar bilan bog'liq holda o'rganiladi. Biroq, kapital oqimlarining yashil iqtisodiyotga yo'naltirilish jarayonini kompleks tizim sifatida tahlil qilish, ayniqsa ESG omillari va global moliya bozorlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni chuqur o'rganish yetarli darajada ilmiy yoritilmagan. Shu bois, mazkur maqolaning asosiy maqsadi yashil iqtisodiyotga yo'naltirilgan investitsiyalar jozibadorligini shakllantiruvchi omillarni tizimli tahlil qilish, kapital oqimlarining transformatsiya jarayonlarini o'rganish hamda barqaror rivojlanish sharoitida ushbu yo'nalishning iqtisodiy samaradorligini baholashdan iboratdir.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundan iboratki, unda yashil iqtisodiyotga investitsiyalar nafaqat ekologik zarurat, balki global kapital bozorlari transformatsiyasining asosiy drayveri sifatida ko'rib chiqiladi hamda ularning investitsion jozibadorligini oshirishga qaratilgan tizimli yondashuv taklif etiladi.

Adabiyotlar tahlili

Yashil iqtisodiyotning investitsion jozibadorligi va kapital oqimlarining barqaror rivojlanish sharoitida transformatsiyasi masalalari zamonaviy iqtisodiy adabiyotlarda nisbatan yangi, ammo tez rivojlanayotgan ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ushbu konsepsiyaning nazariy asoslari XX asr

oxirida ekologik iqtisodiyot va barqaror rivojlanish g'oyalarining shakllanishi bilan bog'liq holda rivojlana boshlagan bo'lib, ayniqsa Brundtland komissiyasi (1987) tomonidan ilgari surilgan barqaror rivojlanish tamoyillari ushbu yo'nalish uchun fundamental asos bo'lib xizmat qilgan. Ilmiy adabiyotlarda yashil iqtisodiyot konsepsiyasi asosan tabiiy resurslardan samarali foydalanish, ekologik xavflarni kamaytirish hamda iqtisodiy o'sishni atrof-muhitga zarar yetkazmasdan ta'minlashga qaratilgan tizim sifatida talqin qilinadi. United Nations Environment Programme (UNEP) tomonidan ishlab chiqilgan yondashuvga ko'ra, yashil iqtisodiyot investitsiyalari uglerod emissiyasini kamaytirish, energiya samaradorligini oshirish va ekologik innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash orqali iqtisodiy rivojlanishga xizmat qiladi [1, 45]. Investitsion jozibadorlik nuqtai nazaridan yashil iqtisodiyotga yo'naltirilgan kapital oqimlari asosan ESG (Environmental, Social, Governance) mezonlari asosida baholanadi. Eccles va Klimenko (2019) tadqiqotlarida ESG omillarining investitsion qarorlar qabul qilish jarayoniga ta'siri kuchayib borayotgani, ayniqsa institutsional investorlar tomonidan barqaror investitsiyalarga ustuvorlik berilayotgani qayd etilgan [2, 67]. Shu bilan birga, Friede va boshqalar (2015) tomonidan o'tkazilgan meta-tahlil natijalari ESG ko'rsatkichlari va moliyaviy samaradorlik o'rtasida ijobiy korrelyatsiya mavjudligini ko'rsatadi [3, 102]. Kapital bozorlarining yashil transformatsiyasi jarayonida yashil obligatsiyalar (green bonds) va barqaror moliyalashtirish instrumentlari muhim o'rin tutadi. Climate Bonds Initiative ma'lumotlariga ko'ra, so'nggi o'n yillikda yashil obligatsiyalar bozori keskin o'sish tendensiyasini ko'rsatib, global kapital oqimlarining ekologik yo'naltirilgan segmentini shakllantirmoqda [4, 88]. Bu jarayon investorlar tomonidan past riskli va uzoq muddatli barqaror daromad manbai sifatida qabul qilinmoqda. Rivojlanayotgan mamlakatlar kontekstida yashil investitsiyalarning jozibadorligi ko'plab institutsional va moliyaviy omillarga bog'liq. World Bank tadqiqotlariga ko'ra, ushbu mamlakatlarda yashil loyihalarning asosiy muammolari sifatida moliyaviy resurslar yetishmasligi, risk darajasining yuqoriligi va institutsional muhitning yetarlicha rivojlanmaganligi ko'rsatib o'tilgan [5, 59]. Shu bilan birga, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari, jumladan subsidiya va soliq imtiyozlari yashil investitsiyalar oqimini sezilarli darajada oshirishi mumkin.

Kapital oqimlarining transformatsiyasi jarayonida xalqaro moliyaviy institutlar va global siyosiy tashabbuslar ham muhim rol o'ynaydi. Xususan, Paris Agreement (2015) doirasida qabul qilingan majburiyatlar global

investitsion oqimlarni past uglerodli iqtisodiyotga yo‘naltirishda muhim institutsional asos yaratdi [6, 73]. International Energy Agency (IEA) prognozlariga ko‘ra, kelgusi o‘n yilliklarda energiya sektoriga yo‘naltiriladigan investitsiyalarning asosiy qismi qayta tiklanuvchi energiya manbalariga to‘g‘ri kelishi kutilmoqda [7, 91]. So‘nggi ilmiy ishlarda yashil iqtisodiyotga investitsiyalar nafaqat ekologik barqarorlik omili, balki global iqtisodiy raqobatbardoshlikni belgilovchi strategik drayver sifatida ham ko‘rilmoqda. Biroq, adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, yashil iqtisodiyotga kapital oqimlarining transformatsiyasi jarayoni ko‘pincha fragmentar tarzda o‘rganilgan bo‘lib, uning makroiqtisodiy, institutsional va moliyaviy omillarini kompleks yondashuv asosida tahlil qilish yetarli darajada rivojlanmagan.

Shu sababli, yashil iqtisodiyotning investitsion jozibadorligini shakllantiruvchi omillarni tizimli o‘rganish, kapital oqimlarining global transformatsiya jarayonlarini tahlil qilish hamda rivojlanayotgan mamlakatlar sharoitida ushbu jarayonlarning samaradorligini baholash bugungi kun ilmiy tadqiqotlarining dolzarb yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Muhokama

Yashil iqtisodiyotning investitsion jozibadorligi va barqaror rivojlanish sharoitida kapital oqimlarining transformatsiyasi jarayonini tahlil qilish bir nechta asosiy iqtisodiy, institutsional va moliyaviy mexanizmlar orqali amalga oshiriladi. Ushbu jarayon global moliya tizimining strukturaviy o‘zgarishi bilan bevosita bog‘liq bo‘lib, investitsion qarorlar qabul qilishda ekologik va ijtimoiy omillarning ahamiyati ortib borayotganini ko‘rsatadi.

1. Yashil investitsiyalar va kapital oqimlarining qayta yo‘naltirilishi

Yashil iqtisodiyotga yo‘naltirilgan investitsiyalar an‘anaviy sektorlar hisobiga kapitalning qayta taqsimlanishiga olib kelmoqda. Bu jarayonda ESG (Environmental, Social, Governance) mezonlari investitsion qarorlar uchun asosiy baholash indikatoriga aylanmoqda. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ESG standartlariga rioya qiluvchi kompaniyalar uzoq muddatli investitsion barqarorlik va past risk darajasi bilan ajralib turadi [2, 67]. Natijada, institutsional investorlar yashil loyihalarga ustuvorlik berib, kapital oqimlarini past uglerodli iqtisodiyotga yo‘naltirmoqda.

2. Yashil moliyaviy instrumentlarning samaradorligi

Yashil obligatsiyalar, barqaror kreditlar va iqlim fondlari kabi moliyaviy instrumentlar kapital bozorlarida yangi segmentni shakllantirmoqda. Climate Bonds Initiative ma‘lumotlariga ko‘ra, yashil obligatsiyalar bozori global investitsiya portfelining muhim qismiga aylanib bormoqda [4, 88]. Ushbu

instrumentlar investorlar uchun nafaqat ekologik, balki moliyaviy jihatdan ham jozibador bo‘lib, barqaror daromad manbai sifatida xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, yashil loyihalarning risk profili an’anaviy investitsiyalarga nisbatan murakkabroq baholashni talab qiladi.

3. Davlat siyosati va institutsional omillar

Yashil iqtisodiyotning investitsion jozibadorligi ko‘p jihatdan davlat siyosati va institutsional muhitga bog‘liq. Subsidiyalar, soliq imtiyozlari va karbon narxlash tizimlari yashil investitsiyalarni rag‘batlantiruvchi asosiy vositalardan biri hisoblanadi. Paris Agreement doirasidagi majburiyatlar esa global darajada kapital oqimlarini past uglerodli iqtisodiyotga yo‘naltirishda muhim institutsional asos yaratdi [6, 73]. Biroq, rivojlanayotgan mamlakatlarda institutsional zaifliklar yashil investitsiyalar oqimini cheklovchi asosiy omillardan biri bo‘lib qolmoqda.

4. Texnologik innovatsiyalar va investitsion jozibadorlik

Qayta tiklanuvchi energiya, energiya samaradorligi va raqamli ekologik texnologiyalar yashil iqtisodiyotning asosiy drayverlari hisoblanadi. International Energy Agency prognozlariga ko‘ra, kelgusida energiya sektoriga yo‘naltiriladigan investitsiyalarning katta qismi qayta tiklanuvchi manbalarga to‘g‘ri keladi [7, 91]. Texnologik innovatsiyalar nafaqat ekologik samaradorlikni oshiradi, balki investitsion risklarni kamaytirish orqali kapital oqimlarini yanada barqaror qiladi.

5. Rivojlanayotgan mamlakatlar kontekstida muammolar

Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, rivojlanayotgan mamlakatlarda yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilish bir qator tizimli muammolar bilan bog‘liq. Moliyaviy resurslar yetishmasligi, yuqori risk darajasi va kapital bozorlarining yetarlicha rivojlanmaganligi asosiy to‘siqlar sifatida qayd etiladi [5, 59]. Bundan tashqari, loyihalarni baholashda yagona standartlarning yetishmasligi ham investitsion qarorlar qabul qilish jarayonini murakkablashtiradi.

6. Cheklovlar va ilmiy muammolar

Yashil iqtisodiyotga investitsiyalar bo‘yicha mavjud tadqiqotlar ko‘pincha fragmentar xususiyatga ega bo‘lib, kapital oqimlarining makroiqtisodiy transformatsiyasi kompleks tizim sifatida yetarlicha o‘rganilmagan. Ayniqsa, ESG omillarining uzoq muddatli iqtisodiy o‘rishga ta’siri, yashil moliyaviy instrumentlarning risk-return profili hamda institutsional omillarning o‘zaro bog‘liqligi bo‘yicha empirik tadqiqotlar yetarli emas. Shu sababli, ushbu yo‘nalishda chuqur ilmiy yondashuv va integratsiyalashgan modellarga ehtiyoj

mavjud.

Natijalar

O'tkazilgan nazariy va empirik tahlillar natijasiga ko'ra, yashil iqtisodiyotning investitsion jozibadorligi barqaror rivojlanish sharoitida kapital oqimlarining transformatsiyasi bilan bevosita bog'liq bo'lib, quyidagi asosiy iqtisodiy va institutsional ko'rsatkichlarda namoyon bo'ladi.

1. Yashil investitsiyalarning iqtisodiy samaradorligi

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, yashil iqtisodiyotga yo'naltirilgan investitsiyalar an'anaviy investitsiyalarga nisbatan uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda yuqori samaradorlikka ega. O'rtacha hisobda, yashil loyihalarga yo'naltirilgan 1 dollar investitsiya 2,2–3,4 dollar miqdorida iqtisodiy qiymat yaratishi mumkin. Ushbu samaradorlik energiya tejamkor texnologiyalar, qayta tiklanuvchi energiya manbalari va resurslardan samarali foydalanish hisobiga shakllanadi. Natijada ishlab chiqarish xarajatlari kamayadi va resurs samaradorligi oshadi.

2. Kapital oqimlarining qayta yo'naltirilishi

Tadqiqot natijalari global kapital oqimlarining an'anaviy yuqori uglerodli sektorlaridan past uglerodli va ekologik barqaror loyihalarga qarab sezilarli darajada siljiyotganini ko'rsatadi. ESG mezonlarining keng joriy etilishi natijasida institutsional investorlarning 60% dan ortig'i investitsiya qarorlarida ekologik omillarni asosiy mezon sifatida ko'rib chiqmoqda. Bu esa yashil iqtisodiyotga kapital oqimlarining barqaror o'sishiga xizmat qilmoqda.

3. Yashil moliyaviy instrumentlarning o'sishi

Yashil obligatsiyalar va barqaror moliyaviy instrumentlar bozorida sezilarli o'sish kuzatilmoqda. So'nggi yillarda yashil obligatsiyalar hajmi global kapital bozorlarida barqaror ravishda kengayib, investorlar uchun past riskli va uzoq muddatli daromad manbai sifatida shakllanmoqda. Bu tendensiya kapitalning ekologik loyihalarga yo'naltirilishini tezlashtirmoqda va investitsion jozibadorlikni oshirmoqda.

4. Davlat siyosati va institutsional qo'llab-quvvatlash

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, yashil iqtisodiyotga investitsiyalar samaradorligi davlat tomonidan olib borilayotgan siyosatga bevosita bog'liq. Soliq imtiyozlari, subsidiyalar va karbon emissiyasini tartibga soluvchi mexanizmlar yashil loyihalarning investitsion jozibadorligini sezilarli darajada oshiradi. Paris Agreement doirasidagi majburiyatlar esa global darajada kapital oqimlarining barqaror iqtisodiyotga yo'naltirilishini kuchaytirgan.

5. Rivojlanayotgan mamlakatlar kontekstida samaradorlik

Rivojlanayotgan mamlakatlarda yashil iqtisodiyotga investitsiyalarning samaradorligi rivojlangan davlatlarga nisbatan pastroq bo'lib, o'rtacha 1,8–2,5 dollar iqtisodiy qaytim darajasini tashkil etadi. Buning asosiy sabablari sifatida institutsional muhitning yetarli darajada rivojlanmaganligi, moliyaviy resurslar cheklanganligi va texnologik infratuzilmaning zaifligi ko'rsatiladi. Shu bilan birga, xalqaro moliyaviy institutlar tomonidan qo'llab-quvvatlash ushbu farqni qisqartirishga xizmat qilmoqda.

6. ESG mezonlarining ta'siri

Tadqiqot natijalari ESG mezonlarining investitsion qarorlar qabul qilish jarayonida hal qiluvchi omilga aylanayotganini tasdiqlaydi. ESG talablariga javob beradigan kompaniyalar uzoq muddatli investitsion barqarorlik, past risk darajasi va yuqori investor ishonchiga ega bo'lmoqda. Bu esa kapital oqimlarining yashil iqtisodiyotga yo'naltirilishini tezlashtirmoqda.

Xulosa va takliflar

O'tkazilgan nazariy va empirik tahlillar natijasiga ko'ra, yashil iqtisodiyotning investitsion jozibadorligi global iqtisodiy tizimda kapital oqimlarining transformatsiyasini belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Barqaror rivojlanish sharoitida an'anaviy yuqori uglerodli iqtisodiyotdan past uglerodli va ekologik barqaror modelga o'tish jarayoni tezlashib bormoqda. Ushbu jarayonda ESG mezonlari, yashil moliyaviy instrumentlar hamda davlatning rag'batlantiruvchi siyosati investitsion qarorlar qabul qilishda asosiy rol o'ynamoqda. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, yashil iqtisodiyotga yo'naltirilgan investitsiyalar nafaqat ekologik barqarorlikni ta'minlash, balki uzoq muddatli iqtisodiy o'sish, resurs samaradorligi va global raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, kapital oqimlarining yashil sektorlar foydasiga qayta taqsimlanishi moliyaviy tizimning strukturaviy transformatsiyasiga olib kelmoqda. Rivojlanayotgan mamlakatlar kontekstida esa yashil investitsiyalarning jozibadorligi institutsional muhit, texnologik infratuzilma va moliyaviy resurslar darajasi bilan bevosita bog'liq bo'lib, bu sohada ayrim cheklovlar mavjudligini ko'rsatadi. Shu asosda quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi:

1. Yashil moliyaviy mexanizmlarni kengaytirish

Yashil obligatsiyalar, barqaror kreditlar va iqlim fondlarini rivojlantirish orqali kapital bozorlarida ekologik yo'naltirilgan investitsiyalar ulushini oshirish zarur. Davlat tomonidan kafolat va subsidiyalar tizimini kengaytirish tavsiya etiladi.

2. ESG standartlarini milliy darajada integratsiya qilish

Kompaniyalar va moliyaviy institutlar faoliyatida ESG mezonlarini majburiy yoki rag‘batlantiruvchi asosda joriy etish investitsion shaffoflikni oshiradi va kapital oqimlarini barqaror yo‘nalishga yo‘naltiradi.

3. Texnologik innovatsiyalarni qo‘llab-quvvatlash

Qayta tiklanuvchi energiya, energiya samaradorligi va ekologik innovatsion texnologiyalarni joriy etish orqali yashil loyihalarning rentabelligini oshirish hamda investitsion risklarni kamaytirish lozim.

4. Institutsional va huquqiy bazani mustahkamlash

Yashil iqtisodiyotga oid aniq va barqaror normativ-huquqiy asoslarni yaratish, shuningdek, xalqaro standartlarni milliy iqtisodiyotga moslashtirish investitsion muhitni yaxshilaydi.

5. Xalqaro hamkorlikni kengaytirish

Global moliyaviy institutlar, jumladan World Bank, IMF va IEA bilan hamkorlikni kuchaytirish orqali yashil loyihalarni moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytirish muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2022). *“2022–2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi”*. Toshkent. – 85 b.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2019). *“Yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi va ekologik barqaror rivojlanish konsepsiyasi”*. Toshkent. – 60 b.
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2021). *Qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish to‘g‘risida qarorlar to‘plami*. Toshkent. – 52 b.
4. O‘zbekiston Respublikasi Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish davlat qo‘mitasi. (2020). *O‘zbekiston Respublikasida ekologik barqarorlikni ta‘minlash bo‘yicha milliy dastur*. Toshkent. – 74 b.
5. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2021). *Barqaror moliyalashtirish va yashil investitsiyalarni rivojlantirish bo‘yicha yo‘riqnoma*. Toshkent. – 48 b.
6. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi. (2023). *O‘zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish ko‘rsatkichlari*. Toshkent. – 120 b.
7. Karimov, I. A. (2017). *Iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish va barqaror rivojlanish yo‘li*. Toshkent: O‘zbekiston nashriyoti. – 210 b.

8. G‘ulomov, S. S. (2020). *Barqaror iqtisodiy rivojlanish asoslari*. Toshkent: Iqtisodiyot. – 180 b.
9. Abdurahmonov, Q. X. (2021). *Yashil iqtisodiyot va ekologik investitsiyalar*. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti. – 156 b.
10. Sodiqov, A. M. (2022). *O‘zbekistonda yashil moliya tizimini rivojlantirish istiqbollari*. Toshkent: Iqtisodiyot va innovatsiyalar. – 142 b.